KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Asiantuntijalausunto
24.5.2021
587/03.01.01/2021

Ympäristövaliokunta
Eduskunta

Viite: VNS3/2021vp/Asiantuntijalausunto

Lausunto julkisen talouden suunnitelmasta - huomioita ympäristöhallinnon toimialalta

Ympäristövaliokunta pyytää lausuntoa julkisen talouden suunnitelmasta. Tässä lausunnossa keskitytään ympäristöhallinnon toimialaan koskeviin seikkoihin suunnitelmassa. Lausunnon liitteenä on kuntatalouden yleislausunto suunnitelmasta.

Vihreän siirtymän kuntatalousvaikutuksia arvioitava ja toimeenpanossa noudatettava rahoitusperiaatetta

Kunnilla on keskeinen rooli EU:n ja valtion ympäristötavoitteiden saavuttamisessa. Kunnissa tehdään monipuolista, vaikuttavaa ja kunnianhimoista ilmasto-, kiertotalous-, luonto- ja ympäristötyötä vapaaehtoisuuden pohjalta. Saman aikaisesti kuntien ilmastopäästöihin ja luontoarvojen turvaamiseen vaikuttaviin toimintoihin ja palveluihin kuten energianhallintaan, liikkumiseen, rakennuskantaan ja maankäyttöön kohdistuu vihreän siirtymän politiikkatoimien lisääntyessä enenevässä määrin kuntatalouteen vaikuttavia uusia velvoitteita.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdataan kunnissa jo nyt. Ilmastomuutoksen varautumisen ja sopeutumisen toimet kunnissa ovat jo ajankohtaisia ja tulevat korostumaan ja vaikuttamaan ilmastonkestävän yhdyskuntarakentamisen kustannuksiin tulevina vuosina.

Toistaiseksi kannustimet kuntien edelläkävijyyteen vihreässä siirtymässä ovat olleet pirstaloituneita eivätkä ole kokoluokaltaan vastanneet kuntien toimien kokoluokkaa. Myöskään **uusien velvoitteiden kuntatalousvaikutuksia ei ole riittävällä tavalla arvioitu eikä siten rahoitusperiaatetta niiden toimeenpanossa ole noudatettu.** Kuntien rooli vihreän siirtymän toteuttajana ja siitä seuraavat vaikutukset kuntatalouteen eivät ilmene julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022-2025.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Kuntaliitto edellyttää, että kuntiin kohdistuvissa vihreän siirtymän uusissa velvoitteissa noudatetaan rahoitusperiaatetta ja toivoo, että kannustimia ohjataan kehyskaudella enenevässä määrin kuntien vaikuttaviin ympäristöratkaisuihin. Ilman kuntien toimia Suomi ei voi saavuttaa ilmasto- tai luontotavoitteitaan.

Kuntaliitto pyytää kiinnittämään huomiota kuntien rooliin ja tarpeisiin erityisesti TEM:n hallinnonalalla uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden, MMM:n ja YM:n hallinnonaloilla ilmastonmuutoksen sopeutumisen, kiertotalouden, luonnon monimuotoisuuden ja vesienhoidon ja LVM:n hallinnon alalla kestävän liikkumisen rahoituksessa.

Vastaavasti kuntien rooli Suomen kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman toteutumisessa on oleellinen. Kuntien investoinnit puhtaaseen energiantuotantoon, kiertotalousratkaisuihin ja vähäpäästöisiin innovaatioihin, rakennusalan ympäristöratkaisuihin, sähköisen liikenteen latausinfrastruktuurin vauhdittavat osaltaan yksityisiä investointeja. Tämä on syytä huomioida kehyskaudella toteutettavissa elpymispaketin mukaisissa rahoitusohjelmissa.

Valtionhallinnon digitalisaatiohankkeiden toimeenpano edellyttää rahoitusta kuntiin

Useissa eri ministeriöissä on valmisteilla **rakennetun ympäristön toimintaan liittyviä laki- ja digikehityshankkeita**, joiden toimeenpano kunnissa on hallituksen linjauksista huolimatta vielä täysin **vailla rahoitusta**.

Ympäristönministeriössä on parhaillaan käynnissä Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistukseen liittyvä RYHTI-hanke, jonka tavoitteena on kunnissa tehtävän kaavoituksen ja rakennusvalvonnan toimintamallien yhtenäistäminen. Tämän valtakunnalliseen yhteentoimivuuteen tähtäävän hankkeen toteutuminen edellyttäisi mittavia muutoksia kuntien nykyisiin digitaalisiin toimintaprosesseihin, tietojärjestelmiin ja tietorakenteisiin sekä uudenmuotoisten rajapintojen avaamista kaikista Suomen kunnista. **Työ- ja elinkeinoministeriön** Luvat ja valvonta -hanke sekä kesällä 2021 voimaantuleva **uusiutuvan energian direktiivi** (RED II) edellyttävät kuntien kaikkien nykyisten sähköisten ympäristö- ja rakennuslupapalveluiden liittämistä valtakunnalliseen palvelukerrokseen (ns. yhden luukun periaate). **Maa- ja metsätalousministeriössä** on valmisteilla valtakunnallinen osoitetietojärjestelmä, joka edellyttää lähivuosina kaikkia kuntia julkaisemaan osoitetietonsa yhdenmukaisina. **Valtiovarainministeriön** alainen Digi- ja väestötietovirasto on jo 2018 ottanut käyttöönsä pysyvän huoneistotunnuksen (VTJ-PHT), joka tuottaa laajamittaisia hyötyjä vasta kun kaikki Suomen kunnat ovat siirtyneet käyttämään

vastaavaa tunnusta omissa rekistereissään. **Liikenne- ja viestintäministeriön** toimesta 2020 voimaan tullut uusi tieliikennelaki edellyttää kuntia keräämään ja julkaisemaan liikenteenohjauslaitetiedot Väylän Digiroad-järjestelmään. Tulevaisuudessa esimerkiksi automaattisen liikenteen toteutukset tulisivat pohjautumaan nyt kerättäviin tietoihin. Edellä mainittujen hankkeiden täytäntöönpanon lisäksi kunnissa tarvittaisiin resursseja tietovarantojen perusparannustöihin erityisesti vanhimpien tietojen osalta.

Kuntaliitto on karkeasti arvioinut, että edellä mainittujen valtionhallinnon lainsäädäntö- ja digikehityshankkeiden toimeenpano kaikissa Suomen kunnissa edellyttäisi vähintään **40-50 miljoonan euron lisärahoitusta** vuosille 2022-2025. Kunnat tuottavat suurimman osan niistä tiedoista, joita hyödynnettäisiin edellä mainittuihin hankkeisiin liittyvissä valtion järjestelmissä. Mikäli kunnille ei ohjata rahoitusta ao. hankkeiden toimeenpanoon, jäävät valtion kehityshankkeiden yhteentoimivuuteen ja valtakunnallisesti toimivaan tiedonhallintaan pyrkivät tavoitteet toteutumatta ja valtion tekemät mittavat investoinnit näihin valtakunnallisiin järjestelmiin ovat olleet turhia.

Yleishyödyllisten vuokrataloyhtiöiden toimintaedellytykset turvattava uusilla MAL-kaupunkiseuduilla

Julkisen talouden suunnitelma ei ota kantaa ARA-korkotukilainojen myöntämisvaltuuteen, joka on keskeisin valtion budjettiin sisältyvä asuntopoliittinen ohjausväline. Myöntämisvaltuus vuoden 2021 talousarviossa on 1,8 mrd, mikä on nykyisten MAL-sopimusten toteuttamisen edellyttämä taso.

Kuntaliitto huomauttaa, että **ARA-tuotannon käynnistysavustuksiin on varattu suunnitelmakaudelle varat vain suurimmille MAL-kaupunkiseuduille**.

Käynnistysavustusten riisuminen uusista MAL-sopimuksista (Kuopio, Lahti, Jyväskylä) heikentää näiden kaupunkien vuokrataloyhtiöiden kykyä huolehtia asuntokantansa ajantasaistamisesta vastaamaan nykyistä pienten, pienituloisten ja usein autottomien kotitalouksien kysyntää. Näissä kaupungeissa yleishyödyllisten yhtiöiden uustuotantotarve on hyvin maltillinen, mutta rakentuessaan kohteiden alkuvuokra kohoaa suurimpien kaupunkien tapaan liian korkeaksi ilman käynnistysavustusta.

Koronapandemian vaikutukset kotitalouksien muuttopäätöksiin näkyvät asuntomarkkinoilla. Esikaupungit ja maakuntakeskukset ovat lisänneet vetovoimaansa pandemian aikana. Korkotukilainojen myöntämisvaltuuden ja sen alueellisen kohdentamisen kannalta markkinatilanteen seuranta on tulevina vuosina erityisen tärkeää.

Maakuntakeskusten heikko arvostus asuntopolitiikassa tulee korjata. Kuntaliitto edellyttää, että **uudet MAL-kaupunkiseudut liitetään käynnistysavustusten piiriin ja tähän varataan riittävät käynnistysavustukset.**

Kuntien kiinteistönpidon kehittämiseen huomiota

Valtiovarainministeriön alkuvuonna 2020 käynnistämässä Kuntien tilatieto -hankkeessa koottavan tiedon avulla on mahdollista löytää uusia tapoja parantaa kiinteistöjohtamista ja toimitilahallintaa kunnissa ja keskipitkällä aikavälillä saavuttaa säästöjä kiinteistönpidossa. On tarpeen varmistaa hankkeen aikana muodostuvien keskeisten hyvien käytäntöjen jatkuvuus ilman lisäkustannuksia kunnille. Tämä koskee erityisesti käyttöön otettavia tiedonsiirtomenettelyjä sekä mahdollista kunnille lailla säädettävää tietojen luovutusvelvoitetta.

Kuntien toimitilojen korjausvelan hoitamiseen sekä kiristyvistä energiamääräyksistä johtuviin investointitarpeisiin tulisi voida kohdentaa varoja joustavasti elpymispaketin kautta.

Yhdyskuntatekniikan toimivuuden varmistaminen tärkeää

Valtion asuntorahastosta MAL-sopimuksiin liittyen myönnettävät kunnallistekniikka-avustukset ovat kasvuseuduille tärkeä kannuste asuntotuotannon vauhdittamisessa. Rahoituksen määrä on kuitenkin riittämätön ottaen huomioon MAL-sopimuskäytännön laajeneminen uusille kaupunkiseuduille.

Maa- ja metsätalousministeriön tammikuussa 2020 käynnistämän **Kansallisen vesihuoltouudistuksen** ohjelma on hyväksytty 20.4.2021 hankkeen johtoryhmässä. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että valtion rahoitus ohjelman toimeenpanolle varmistetaan vuodesta 2022 alkaen toimeenpanosuunnitelman täsmentyessä lähikuukausina. Vaikka uudistuksen toteuttamisessa keskeisessä roolissa ovat vesihuoltolaitokset ja niiden omistajatahot, **ilman valtion rahoitustukea** ja tarpeellisia lainsäädäntömuutoksia **tavoiteltuja tuloksia ei saavuteta**.

SUOMEN KUNTALIITTO

Miira Riipinen
Johtaja

Laura Hassi
Asumisen asiantuntija

Liite Kuntataloudellinen arvio suunnitelmasta